

Bergen, 21. desember 2021

Til

Bergen Kommune

Vedr. prosjektrapport

FFO Bergen har gjennomført en spørreundersøkelse høsten 2021 om barn med funksjonsnedsettelse i barnehage og barneskole. Vedlagt følger rapport om funnene i undersøkelsen.

Vennlig hilsen
FFO Bergen

Bjørn Greve
leder

Kristin Kvalsnes
nestleder

Rapport om oppfølging av barn med funksjonsnedsettelse i barnehage og skole i Bergen 2021

1. Innledning

1.1 Om FFO Bergen

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) er Norges største paraplyorganisasjon for organisasjoner for mennesker med ulike funksjonshemninger, psykiske og kroniske sykdommer. Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon Bergen (FFO Bergen) er underlagt FFO nasjonalt, og har 25 medlemsorganisasjoner og cirka 15.000 enkeltmedlemmer i Bergen og omegn. FFO Bergen sitt overordnede mål er samfunnsmessig likestilling og samfunnsdeltaking for funksjonshemmede og kronisk syke i Bergen. Målet med FFO-samarbeidet er å fremme felles, politisk framferd slik at man står sterkere sammen i ønsker og krav i møte med de som fatter avgjørelser hva angår universell utforming og individuell tilrettelegging. I tillegg til det politiske arbeidet i organisasjonen tilrettelegger man også for møteplasser og arenaer der organisasjonene våre kan samtale og samarbeide rundt felles interesseområde.

Et av de grunnleggende målene for FFO er en inkluderende barnehage og skole:

«For å skape et solid grunnlag for likestilte liv er det avgjørende at alle barn inkluderes i tiltak og tilbud som tilbys i oppveksten. De viktigste sosiale arenaene er barnehagen og skolen. FFO vil jobbe for en inkluderende barnehage og skole, der alle barn i størst mulig grad har sin naturlige plass og får mulighet til å utvikle sitt potensiale. Spesialundervisning utenfor klassen og særtilbud i barnehage må bare skje når det er til barnets beste.» (FFO, 2020)

FFO Bergen mener det er viktig at vi som talerør for medlemmene i våre medlemsorganisasjoner gir medlemmene mulighet til å uttrykke seg. Det demokratiske prinsippet om at nærhet skaper engasjement og gode holdninger er sentrale elementer. Momenter som kan skape engasjement hos både medlemsorganisasjoner og de enkelte medlemmene er viktig for å få samfunnsengasjerte debatter og samfunnsborgere. Med utgangspunkt i for eksempel denne undersøkelsen kan FFO Bergen som frivillig organisasjon formidle til Bergen kommune hvilke viktige utfordringsområder for mennesker med funksjonsnedsettelse som må vektlegges i arbeidet for å skape et inkluderende og varmt samfunn.

2.1 Problemstillingen for prosjektet

Før og under pandemien har FFO Bergen fått flere henvendelser fra medlemmer og medlemsorganisasjoner om at oppfølgingen av barn med funksjonsnedsettelse i barnehage og skole har vært mangelfull på flere og ulike områder. Henvendelsene vi har fått omhandler blant annet manglende undervisningstilbud, mangel på kompetanse blant ansatte og manglende tilrettelegging.

Forskningen viser til at inkludering av barn med funksjonsnedsettelse i det ordinære klassemiljøet, som lenge har vært et rådene ideal i politikken, fortsatt er et problem (Forskning, 2016).

2.2 Funksjonsnedsettelse

Forståelse og bruken av begrepet funksjonsnedsettelse varierer, og man har derfor ikke et eksakt antall for hvor mange mennesker i Norge som lever med en funksjonsnedsettelse. Antall barn med funksjonsnedsettelse kan man da ikke gi et eksakt tall for, men man vet at ca. 5 % av barn på nasjonalt nivå har behov for tilrettelegging i barnehagen (Bufdir 2021). For skoleelever så vet man at rundt 11 % av elevene i 10. klasse får spesialundervisning (Bufdir, 2021). Angående funksjonsnedsettelser viser vi til punkt 4 under begrepsforklaringer hva vi legger i nedsatt funksjonsevne.

2.3 FN-konvensjonen

Norge er forpliktet til å følge det som står i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, en konvensjon som Norge skrev under på i 2007, og ratifiserte i 2013 (FN.no, 2019). I tillegg til FN-konvensjonen har vi i Norge en Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, «som gjør det forbudt å diskriminere funksjonshemmede i utdanning, arbeidsliv og andre samfunnsformer».

I artikkel 24 i FN - konvensjonen som omhandler utdanning, står det blant annet at:

«Partene erkjenner at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rett til utdanning. Med sikte på å virkeliggjøre denne rettigheten uten diskriminering, og på basis av like muligheter, skal partene sikre et inkluderende utdanningssystem på alle nivåer, samt livslang læring, ...»
(FN.no)

2.4 Likeverdsprinsippet

Likeverdsprinsippet er en sentral retningslinje i forbindelse med spesialundervisning. Manglende tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen utløser rettigheter med hensyn til spesialundervisning.

«(...) prinsippet innebærer at elever med rett til spesialundervisning skal ha et opplæringstilbud som er likeverdig med tilbudet andre elever får. Spesialundervisning er likeverdig når en elev med spesielle opplæringsbehov får de samme mulighetene for å nå målene som andre elever har for å realisere sine mål innenfor det ordinære tilbudet» (Udir, 2021).

Kommunen har et overordnet ansvar for å sikre at barn i grunnskolen får oppfylt sin rett til spesialundervisning. Blant barnehagebarn er det barnehageeier som har et selvstendig ansvar for å sikre at barn med funksjonsnedsettelse får et tilbud i tråd med lovverket, så lenge dette kan gjøres innenfor det ordinære barnehagetilbudet. Kommunen har et overordnet ansvar for å sørge for tilrettelegging av barnehagetilbud dersom behovet er større enn det barnehageeier kan tilrettelegge for innen det ordinære barnehagetilbudet. (Udir, 2021).

2.5 Forskning

Idealet om inkludering av barn med funksjonsnedsettelse gjennom utdanningsløpet har vært rådende i politikken siden 1990-tallet, men av forskning kan man lese at ideal om inkludering, normalisering og integrering av barn funksjonsnedsettelse ikke er nådd i praksis. (forskning.no, 2016).

De fleste av barn med funksjonsnedsettelse i dag vokser opp sammen med familiene sine og har en ganske så vanlig oppvekst. Man ser imidlertid at skolen har en stor utfordring med å tilpasse seg denne sammensatte elevgruppen. I mange tilfeller lykkes man ikke med inkludering av elever med funksjonsnedsettelse, og hele 85 % av unge med funksjonsnedsettelse får innvilget uføretrygd før fylte 19 år (Forskning.no, 2016). I barnehagene lykkes man i stor grad med inkludering av barn med funksjonsnedsettelse i barnefellesskapet, men andelen som inkluderes i det ordinære klassemiljøet synker frem til videregående skolen (forskning.no, 2016).

En av utfordringene som forskningen peker på angående inkludering er at det forventes for lite av elever med funksjonsnedsettelse faglig sett. Læringskapasiteten til barn med funksjonsnedsettelse utnyttes ikke. Mange foreldre opplever at ufaglærte assistenter får ansvar for mye av den ukentlige undervisningen av deres barn, og opplæringen bærer preg av for mye «kos og hygge», noe som samsvarer med inntrykket av lave forventninger til mange elever med behov for tilrettelegging (Forskning.no, 2016).

Forskning viser til at utdanning er avgjørende for grad av yrkesaktivitet blant mennesker med funksjonsnedsettelse (ssb,2012). Andelen av mennesker med funksjonsnedsettelse som gjennomfører høyere utdanning er liten, sammenlignet med resten av befolkningen. 64 % av mennesker med funksjonsnedsettelse har grunnskole som høyeste fullførte utdanning, mens for den øvrige delen av befolkningen er andelen på 17 % (ssb, 2012). SSBs første nasjonale livskvalitetsundersøkelse, gjennomført i mars 2020, viser at funksjonshemmede er blant dem som er minst tilfredse med tilværelsen (ssb.no, 2020). «Pensjonister og folk i jobb er mest fornøyde, mens arbeidsledige, uføre, personer med nedsatt funksjonsevne, personer med symptomer på psykiske plager og personer med ikke-heteroseksuell identitet kommer dårligst ut» (FFO.no, 2020b). Av rapporten kan man lese at folks livskvalitet varierer med livssituasjonen (ssb.no, 2020). Rapporten viser til at livskvalitet henger tett sammen med faktorer som blant annet tilknytning til arbeidslivet, inntekt, utdanning og helseutfordringer (Helsedirektoratet.no, 2020).

Forskere peker på at en økt segregering, fremfor inkludering i skolen de siste årene har sammenheng med økt prestasjonsorientering. Elever som har problemer med å holde følge med den faglige utviklingen som forventes over tid opplever et økende gap mellom elevenes egne forutsetninger og skolens krav til prestasjon (forskning.no, 2016). Alle elever uavhengig av funksjonsnivå, har behov for et skoletilbud hvor opplæring tas på alvor. Hvor et godt undervisningstilbud kan bidra til at barn med funksjonsnedsettelse får en bedre mulighet til å lykkes med skolegangen og veien videre inn i arbeidslivet og voksenlivet generelt.

2.6 Pandemi

Covid-19-pandemien har preget hverdagen til de aller fleste av oss i ulik grad i snart to år. En hverdag kjennetegnet av generelle restriksjoner og inngripende tiltak for å hankses med smittespredning i samfunnet. Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO) har gjennomført undersøkelser som viser at smitteverntiltakene har rammet funksjonshemmede og kronisk syke ekstra hardt (FFO.no). FFO har undersøkt fysisk og psykisk helsetilstand under Covid-19-pandemien i to omganger (FFO 2020; FFO 2021). Oppfølgingsundersøkelsen viser at mange med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom har fått forverret helsetilstand i løpet av årene med pandemi. Det å få terapi, trening, behandling, kontroller og oppfølging av helsevesenet var oppgitt å være de største utfordringsområdene i den første undersøkelsen, og oppfølgingsundersøkelsen viser at dette fortsatt er de mest utfordrende områdene (FFO, 2021). Oppfølgingsundersøkelsen viser at:

- 34 prosent har opplevd forverring i fysisk helsetilstand, og økte smerter og ubehag
- 24 prosent har opplevd forverring i psykisk helsetilstand
- 18 prosent har opplevd forverring i funksjonsgrad
- 9 prosent har valgt å isolere seg fordi de er veldig redde for pandemien og for å bli syke
- 6 prosent sier de har mistet så mange tilbud at livet er snudd opp-ned (FFO, 2021)

Undersøkelsen som FFO har gjennomført gir en indikasjon på at mennesker med sammensatte behov er en gruppe som har følt seg glemt i pandemisituasjonen. Mange foresatte til barn med funksjonsnedsettelse har erfart konsekvensene av at mange tilbud til mennesker med nedsatt funksjonsevne falt bort da Norge iverksatte tiltak for å håndtere smittespredning i samfunnet fra og med mars i 2020.

For de fleste nordmenn har konsekvensene av et delvis nedstengt samfunn og en alternativ hverdag vært til å leve med. Den nye hverdagen har imidlertid bydd på store utfordringer for mange mennesker med nedsatt funksjonsevne og deres pårørende. Eksempelvis kan funksjonsfriske barn lettere omstille seg til en hverdag med økt skjermbruk, hjemmeundervisning og sosial kontakt via internett sammenlignet med barn uten verbalt språk (Tv2.no, 2020). Flere familier har i løpet av pandemien fremstilt sin opplevelse av den nye hverdagen til media. Linda Haugland er én av dem (TV2.no, 2020). Linda Haugland bor i Bergen sammen med sine to barn som begge har store hjelpebehov. Da koronapandemien traff Norge og smitteverntiltakene ble iverksatt forsvant samtidig fritidstilbud, og skoletilbud og avlastningstjenester ble dårligere. Dette medførte en forverret livssituasjon for barna, og omsorgsbyrden ble enorm for Linda Haugland (TV2.no, 2020).

Koronapandemien og påfølgende smitteverntiltak har rammet mennesker med nedsatt funksjonsevne hardt (FFO.no, 2020). Ivaretagelsen av sårbare mennesker og deres pårørende må håndteres på en god måte også, og kanskje særlig i en pandemisituasjon.

2.7 Problemstillingen i denne undersøkelsen

Hovedtema for prosjektet er oppfølging av barn med funksjonsnedsettelse i barnehage og på skolen, og problemstillingen er:

«Hvordan erfarer foreldre til barn med synlig og/eller ikke synlig funksjonsnedsettelse bosatt i Bergen kommune at oppfølgingen av barnet i barnehagen eller småskolen er?»

3. Målet med undersøkelsen

Formålet med å gjennomføre en brukerundersøkelse er spesielt basert på FFO sin målsetting om at vi skal være talerør for våre medlemmer i fellessaker. FFO Bergen er kanskje den nærmeste representant for våre medlemsorganisasjoner som kan komme med råd til Bergen kommune. FFO Bergen ønsker å informere om situasjonen i samfunnet for mennesker med funksjonsnedsettelse, kronisk sykdom og deres pårørende. Det er svært viktig for FFO Bergen å ha kontakt med politiske og administrative myndigheter i Bergen kommune. Gjennom brukerundersøkelsen vil vi kunne få større gjennomslagskraft i denne delen av arbeidet som talerør for våre medlemmer.

I denne undersøkelsen har vi gått ut bredt i kartleggingen og inkludert svar fra foresatte/foreldre til barna eller såkalte respondenter som ikke er medlemmer av FFO også. En viktig del av vårt interessepolitiske arbeid innebærer derfor å dokumentere samfunnsmessige forhold av betydning for mennesker med funksjonsnedsettelse, kronisk sykdom og deres pårørende. Dette danner bakgrunnen for at FFO Bergen anser det som viktig og nødvendig å gjennomføre en brukerundersøkelse på et område som angår et bredt spekter av mennesker med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom og deres pårørende i Bergen.

Gjennom prosjektet ønsker FFO Bergen å kartlegge foresatte til barn med synlig og/eller ikke synlig funksjonsnedsettelse sine erfaringer med barnehage og overgangen til barneskole i Bergen kommune. Videre om det er mulig å komme med forslag til forbedringer på bakgrunn av innsamlet informasjon.

4. Begrepsavklaringer og definisjoner

Respondentene i undersøkelsen har deltatt på bakgrunn av å være foresatte til barn med synlig og eller ikke synlig funksjonsnedsettelse. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet definerer nedsatt funksjonsevne som; «tap av, skade på eller avvik i en kroppsdel eller i en av kroppens psykologiske, fysiologiske eller biologiske funksjoner» (Bufdir, 2020). Man forstår av dette at mennesker med funksjonsnedsettelse er en sammensatt gruppe med ulike utfordringer og varierende grad av nedsatt funksjonsevne. Begrepet nedsatt funksjonsevne favner om alle typer funksjonsnedsettelse, både synlige og ikke synlige. Ifølge Barne og ungdomsdirektoratet (Bufdir) kan mennesker med nedsatt funksjonsevne deles inn i fem hovedgrupper:

- 1) Mennesker med synshemming
- 2) Mennesker med bevegelseshemming
- 3) Mennesker med hørselshemming
- 4) Mennesker med utviklingshemming
- 5) Mennesker med psykiske og psykososiale funksjonsnedsettelse (Bufdir, 2020).

Disse kategoriene favner godt om våre medlemsorganisasjoner, og illustrerer godt hvor ulike mennesker med funksjonsnedsettelse er. I denne undersøkelsen har vi fått svar fra foresatte til barn med ulike funksjonsnedsettelse, og det er viktig å understreke at grad av funksjonsnedsettelse varierer i stor grad når man snakker om tap av funksjonsevne. Vi har imidlertid valgt å begrense kategorisering av funksjonsnedsettelse til synlig og/eller ikke synlig funksjonsnedsettelse i undersøkelsen. Dette av hensyn til å kunne ivareta personvern i best mulig grad, sett opp mot andre variabler inkludert i undersøkelsen. Felles for gruppen er likevel tilstedeværelse av en funksjonsnedsettelse hos barnet, og kan benyttes som et samlebegrep når man undersøker om oppfølging av barna er tilfredsstillende nok, sett med foresatte sine øyne, og vil da være en nyttig avgrensning for målgruppen.

En annen avgrensning som vi har vært gjort er hvor vidt som har svart eller respondentene er bosatt i Bergen kommune eller ikke. Første spørsmålet i undersøkelsen ble brukt som elimineringsspørsmål, som sørget for at respondenter som ikke var bosatt i Bergen kommune kunne avslutte undersøkelsen allerede der. Bergen kommune inkluderer alle bydeler i Bergen kommune, men det var valgfritt i spørreundersøkelsen om man ville oppgi bydelstilørighet.

Når det gjelder målgruppen så ble den rettet særskilt mot foresatte eller foreldre til barnehagebarn i fra 1-5 år og skolebarn fra alderen 6-10 år (småskolealder). Dette har man definert fra 1 til 4 klassetrinn på barneskolen. Dette sett hen til også de som responderte på spørreundersøkelsen.

5. Metode og forberedelse av spørreundersøkelsen

FFO Bergen har gjennomført en anonym og nettbasert spørreundersøkelse. Vi utformet en survey med 18 spørsmål. Spørreundersøkelsen inneholdt både lukkede og åpne spørsmål. Spørreundersøkelse ble gjennomført via åpen lenke på internett med Easyfact som leverandør av spørreundersøkelsen. Undersøkelsen var åpen i perioden fra 21. september til 7. november 2021. Målgruppen for undersøkelsen var medlemmer av FFO Bergen sine medlemsorganisasjoner samt andre som foresatte til barn med synlig og/eller ikke synlig funksjonsnedsettelse som går i barnehage eller på skolen i Bergen kommune. Siden FFO Bergen er en paraplyorganisasjon, henvendte vi oss til våre 25 medlemsorganisasjoner via e-post for å komme i kontakt med deres medlemmer. Vi delte også lenken til spørreundersøkelsen på FFO Bergen sin hjemmeside, Facebook-side og i nyhetsbrevet, dette for å nå en større gruppe mulige respondenter bosatt i Bergen kommune utover medlemmer av FFO Bergen.

I spørreundersøkelsen åpnet vi altså for at andre enn bare medlemmer av våre medlemsorganisasjoner også kunne svare. Vi inkluderte i stedet et spørsmål om medlemskap i selve undersøkelsen for å kunne danne oss et bilde av hvem som svarte på undersøkelsen, med hensyn til om de medlemmer av FFO Bergen eller ikke. For å nå så mange som mulig med vår spørreundersøkelse brukte vi de samme kanalene hvor spørreundersøkelsen først ble sendt ut fra. FFO Bergen hadde også en annonse på Facebook som bidro til å nå flere mulige respondenter. I tillegg var Bergen kommune behjelpelig med å dele spørreundersøkelsen i de rette kanaler på deres nettsider.

Undersøkelsen ble avsluttet etter fastsatt tid 7. november, og i perioden hvor spørreundersøkelsen var åpen ble det hentet inn 63 svar. Av disse var det 8 respondenter som oppga at de ikke bor i Bergen kommune, og som derfor ikke er inkludert videre i analysen av undersøkelsen. Antallet svar som FFO Bergen fikk inn, og som danner grunnlag for denne rapporten, er da 57. Dette er færre enn vi opprinnelig hadde målsetning om å oppnå, men med visshet om at vi hadde valgt en snever svargruppe for denne undersøkelsen så er vi fornøyde med resultatet. Svarene som vi mottok, som forøvrig var detaljerte og utfyllende, vil kunne bidra med viktig informasjon og sette fokus på ulike problemområder som relaterer seg til oppfølging av barn med funksjonsnedsettelse i barnehage og på skolen. Vi mener at informasjon som er kommet inn gjennom undersøkelsen kan fungere som en retningsviser på noen tendenser rundt problemstillingen.

5.1 Valget av EasyFact

Ved valg av leverandør for undersøkelsen var FFO Bergen opptatt av å finne en leverandør som kunne tilby en nettbasert spørreundersøkelse som var utformet og tilgjengelig for blinde og synshemmede. I tillegg var pris for tjenesten en viktig faktor. Vi valgte Easyfact som leverandør av spørreundersøkelsen ettersom Easyfact sine spørreskjemaer er testet i henhold til WCAG 2.0-standard, i tillegg til at leverandøren kunne tilby en rimelig pris til FFO Bergen som et lite lokallag i en større organisasjon.

Det er en rekke fordeler og ulemper ved å gjennomføre en anonym spørreundersøkelse som man bør være bevisst på;

Fordeler:

- Personvern ivaretatt av leverandøren. Det er ikke mulig å knytte svarene til en e-postadresse eller IP-adresse. Dermed unngår man meldeplikt hos NSD. (Norsk senter for forskningsdata).
- Ved å gjennomføre en anonym spørreundersøkelse vil man få muligheten til å samle inn data og få kjennskap til informasjon som man kanskje ikke hadde fått tilgang til dersom undersøkelsen ikke var anonym.

Ulemper:

- Vi valgte å tilby en åpen undersøkelse med viten om at dette muliggjør at respondenter kan svare på undersøkelsen flere ganger. Det kan være ulike årsaker til at respondenter besvarer undersøkelsen flere ganger, for eksempel at de ønsker legge til informasjon som ikke kom med i den første besvarelsen. Vi vil ikke kunne avdekke eventuell forekomst av dette, men det var viktig for oss å ikke legge inn begrensning til ett svar per IP-adresse ettersom foresatte til flere barn med funksjonsnedsettelse ikke skulle møte på hinder for å kunne svare for hvert av barna.
- Antall svar vi fikk på denne undersøkelsen var lavere enn vi hadde forventet. Samtidig var vi bevisst på, i forkant av undersøkelsen, at målgruppen for denne undersøkelsen var noe snever. Utformingen av undersøkelsen, med en kombinasjon av både åpne og lukkede

spørsmål, ga oss likevel er godt datagrunnlag for å kunne belyse aktuelle utfordringer denne undersøkte gruppen erfarer sett opp mot problemstillingen.

- Ved å gjennomføre en anonym spørreundersøkelse vet man ingenting om respondenten. Dette er både fordelaktig, som nevnt, men har og sine ulemper ettersom vi ikke kan verifisere opplysningene som gis.
- Valg av tema kan ha medført at de som ikke er fornøyde med bistand som barnet deres mottar er mer tilbøyelige til å gjennomføre en spørreundersøkelse som dette. Samtidig er det viktig å avdekke på hvilke områder respondentene eventuelt ikke er fornøyde, og derav kunne gi en tilbakemelding på dette.

5.2 Etske hensyn

- Troverdighet: Vi har gjennomført en anonym og nettbasert spørreundersøkelse. Selv om datamaterialet, basert på 57 svar, ikke er av stort antall vil innsamlet informasjon likevel gi verdifull informasjon om utfordringsområder knyttet til oppfølgingen av barn med funksjonsnedsettelse i barnehage og på skole. En slags tendens som vi har valgt å kalle det.
- Redelighet: Ved utforming av undersøkelsen har vi hatt søkelys på å stille gode og utfyllende spørsmål, både åpne og lukkede, som vil kunne gi alle respondenter en mulighet til å få frem et sannferdig bilde av sin situasjon. Vi har vært oppmerksomme på å ikke stille ledende spørsmål. Det er viktig for oss i FFO Bergen å fremstille situasjonen så korrekt som mulig på bakgrunn av informasjon fra våre informanter/respondenter.

5.3 Utforming av spørreundersøkelsen

FFO Bergen utformet som nevnt en anonym og nettbasert spørreundersøkelse, med både åpne og lukkede spørsmål. Vi har benyttet en form for metodetriangulering i denne undersøkelsen, som ga oss både kvantifiserbare data sammen med kvalitative data. Ved å kombinere åpne og lukkede spørsmål vil man kunne få generell informasjon om respondentene som er enkle å sammenligne, sammen med utfyllende informasjon som kan bidra til å synliggjøre kompleksiteten av situasjonen for respondentene. Vi har hatt øye for å formulere gode nok, og mange nok spørsmål, til å kunne danne oss et sannferdig bilde av situasjonen med hensyn til valgt problemstilling for undersøkelsen. Spørsmålene ble formulert med vekt på nøytralitet og objektivitet, og unngåelse av ledende spørsmål. I tillegg var vi bevisste ved utforming av spørsmål å unngå og inkludere for mange spørsmål som samlet sett kunne avsløre identiteten til respondenten.

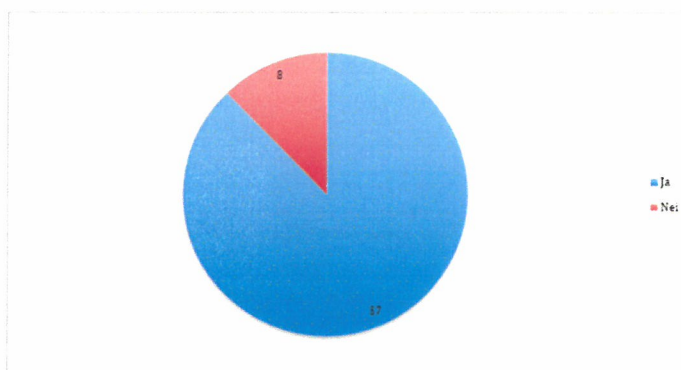
I innledningen til spørreundersøkelsen fikk respondentene informasjon om både prosjektet som helhet og selve spørreundersøkelsen. Respondentene fikk en introduksjon til FFO Bergen som organisasjon. De ble informert om at undersøkelsen er anonym, og at identifiserende opplysninger ikke måtte oppgis i selve undersøkelsen. Respondentene ble også informert om at deltakelse i undersøkelsen var frivillig, og at undersøkelsen kunne avsluttes når som helst underveis i besvarelsen. Respondentene kunne gjennomføre undersøkelsen på norsk (bokmål) eller engelsk. Alle

svarene vi mottok var formulert på norsk. I selve undersøkelsen ble respondentene først spurt om bakgrunnsinformasjon, som bydelstilhørighet og barnets funksjonsnedsettelse, før spørsmålene dreide seg mer konkret om erfaring med selve oppfølgingen av barnet. Til sist i undersøkelsen åpnet vi opp for utfyllende svar via åpne spørsmål.

6. Resultater, analyse og fortolkninger av undersøkelsen. Konklusjon og avslutning med råd.

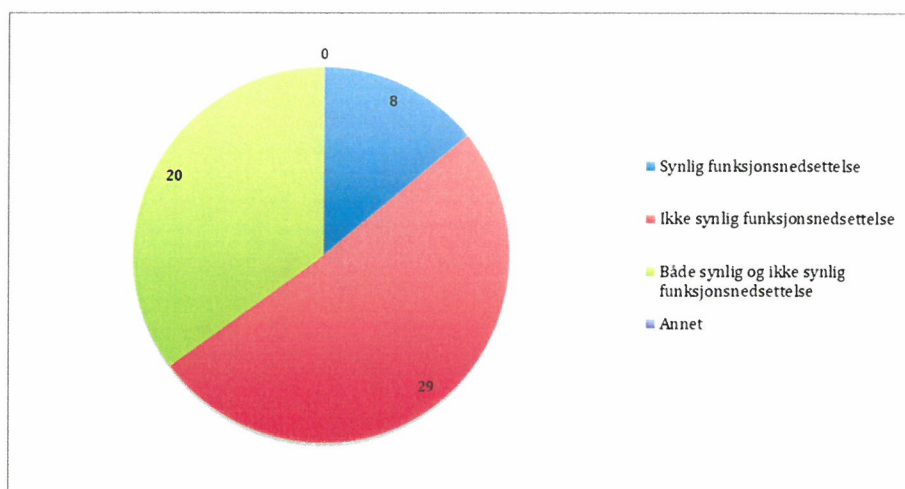
Hensikten med undersøkelsen var å få bedre kjennskap til hvordan foresatte til barn med synlig og/eller ikke synlig funksjonsnedsettelse erfarer at oppfølgingen av barnet i barnehagen eller på skolen er. Som tidligere nevnt fikk vi 63 svar på denne undersøkelsen, men 57 av respondentene oppga Bergen som bosted, og derav vil 57 svar på undersøkelsen utgjøre datagrunnlaget i denne rapporten. Ut fra svarene vi fikk på spørsmålet om bydelstilhørighet var respondentene nokså jevnt fordelt ut fra svar på dette spørsmålet. I det følgende vil vi presentere resultatene fra undersøkelsen ved hjelp av figurer og kommentarer til og vurderinger av dette.

Figur 6. Se figur nedenfor. Har du boligadresse i Bergen kommune?

Del 1:

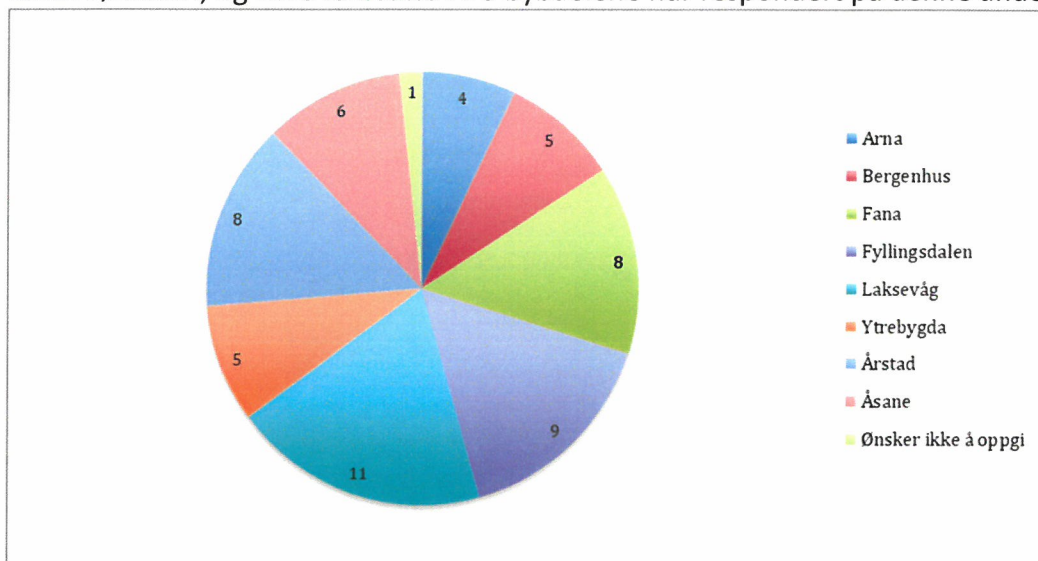
Figur 6.1. Se figur nedenfor. «Barnets funksjonsnedsettelse kan beskrives som». Figuren viser fordelingen av type funksjonsnedsettelse blant barna. De fleste av respondentene i undersøkelsen er foresatte til barn med ikke synlig funksjonsnedsettelse. Av de som var med i undersøkelsen bekreftet 8 med synlige funksjonsnedsettelse, 29 respondere hadde ikke synlige funksjonsnedsettelse og 20 personer eller respondere svarer både med synlige og ikke funksjonsnedsettelser.

Figur 6.2 . Se figur nedenfor

«I hvilken bydel har responderne boligadresse?»

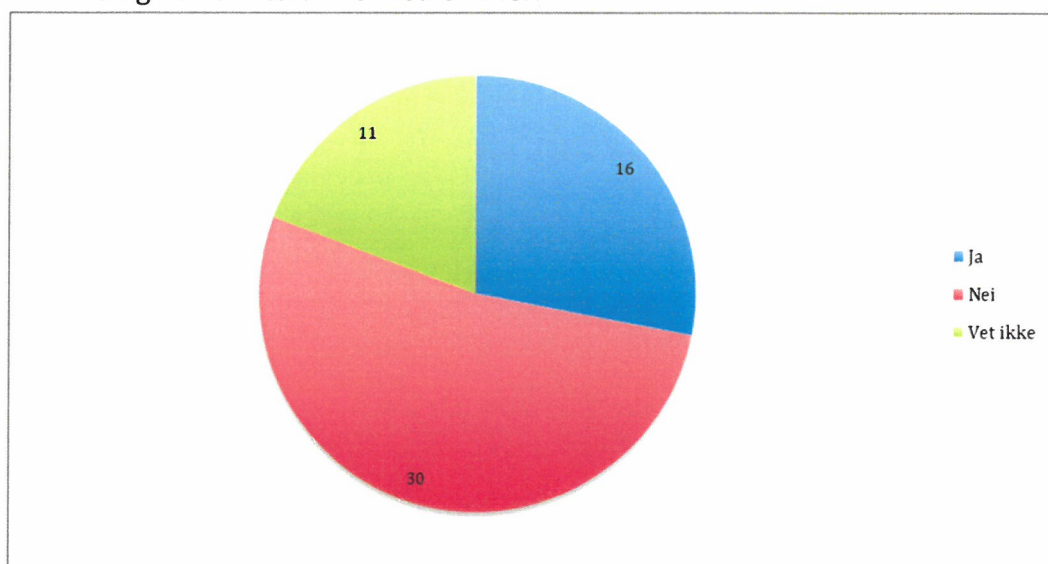
Ut fra figuren som er angitt, så ser det ut som de fleste bydelene har vært deltagende i denne undersøkelsen, og flere foresatte i fra bydelene har respondert på denne undersøkelsen.

Figur 6.3. Se figur nedenfor:

«Er du medlem i en av FFO sine medlemsorganisasjoner?»

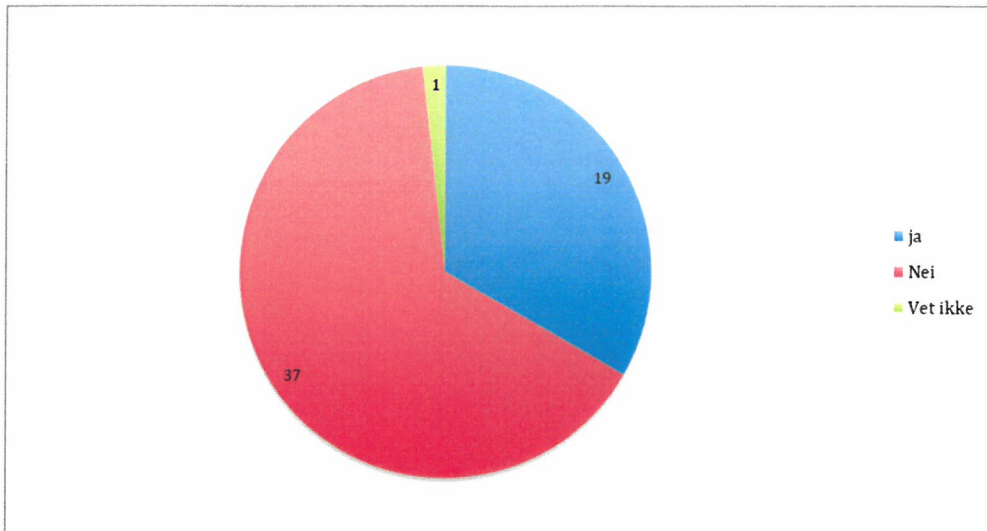
I denne undersøkelsen har man hatt varierende deltagelse, der 16 personer har vært medlemmer, 11 vet ikke og 30 har vært ikke medlemmer.

Figur 6.4. Se figur nedenfor:

«Barnets funksjonsnedsettelse var kjent i forkant av barnehagestart».

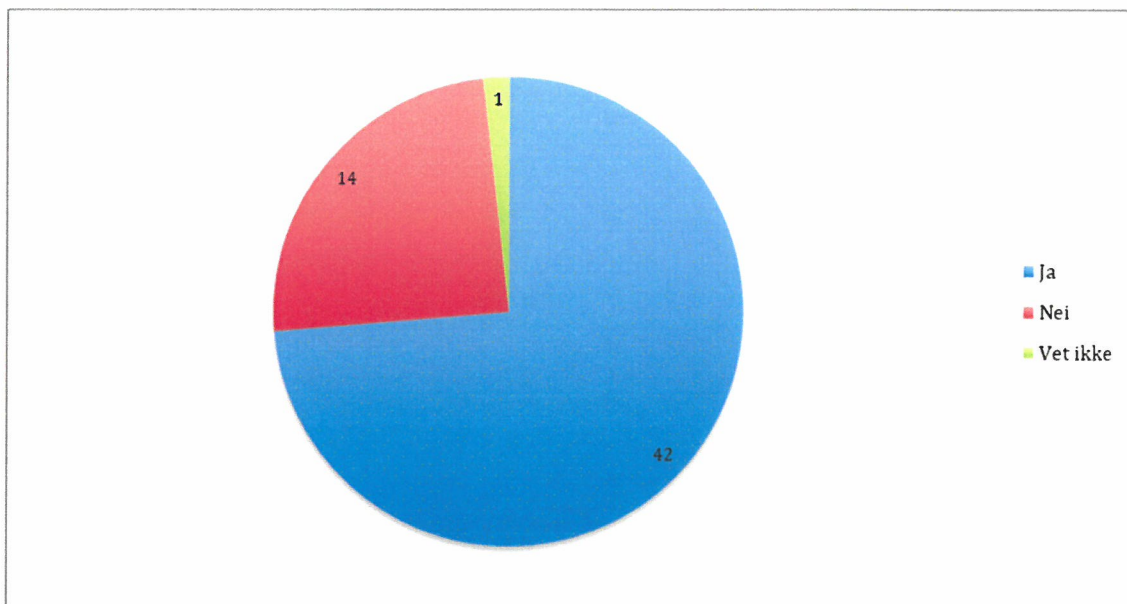
En svarer man vet ikke. 37 respondere svarer nei på spørsmålet, og 19 kan bekrefte at funksjonsnedsettelsen var avdekket før barnehagestart.

Figur 6.5. Se figur nedenfor:

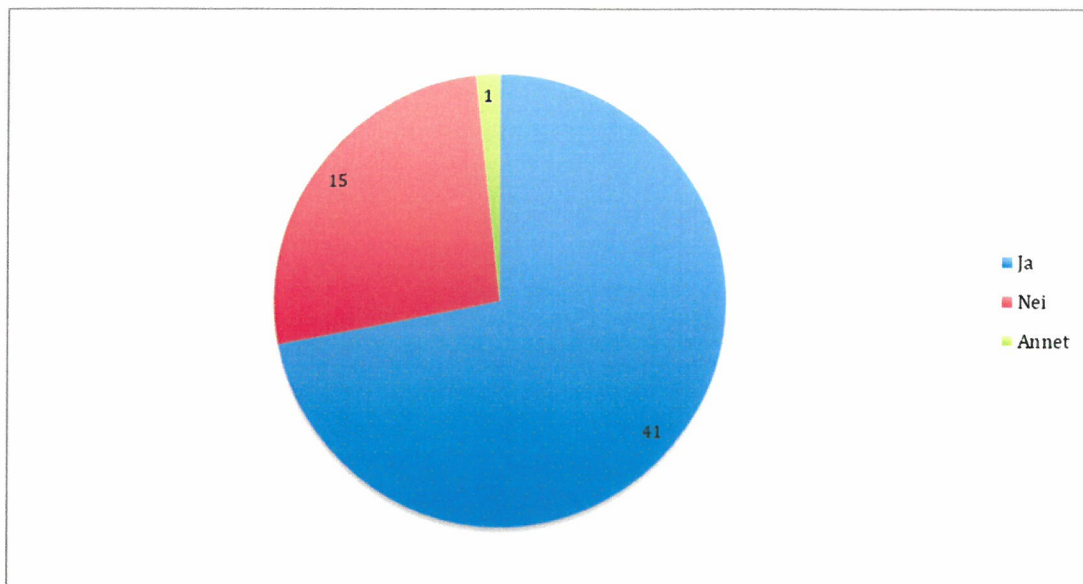
«Barnets funksjonsnedsettelse var kjent i forkant av skolestart».

Der svarer også en responder at man ikke vet. 14 sier at det ikke var avdekket. Videre svarte de fleste av respondentene at barnets funksjonsnedsettelse ikke var kjent i forkant av barnehagestart, mens 42 av respondentene svarte at barnets funksjonsnedsettelse var kjent i forkant av skolestart. Av dette får vi informasjon om for de fleste av barna i undersøkelsen ble barnets funksjonsnedsettelse kjent i løpet av tiden barnet gikk i barnehagen.

Figur 6.6. Se figur nedenfor:

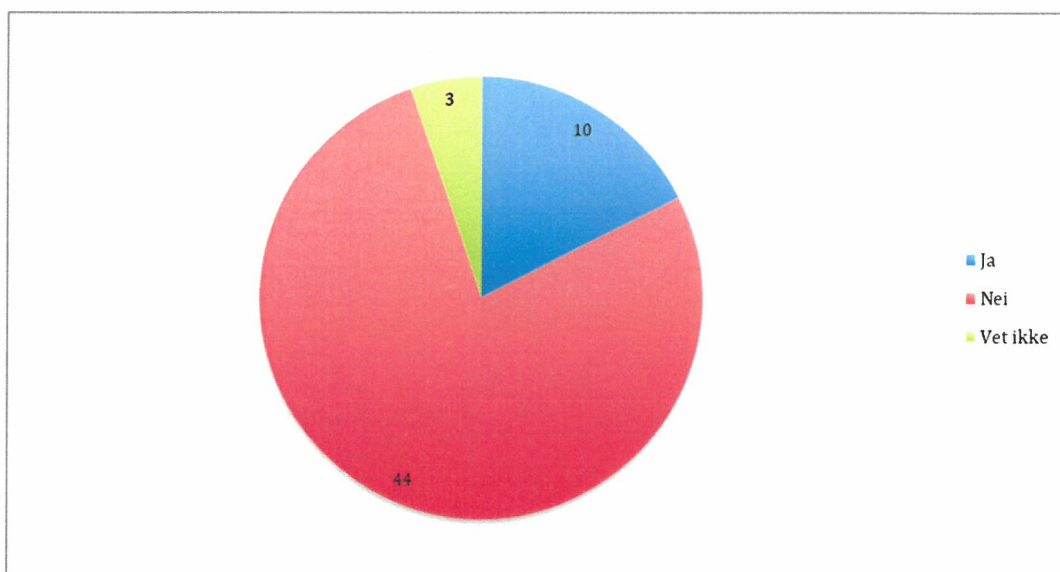
«Er barnet tildelt ekstra ressurs, som assistent, spesialpedagog eller lignende?»

Figuren viser fordelingen av type funksjonsnedsettelse blant barna. De fleste av respondentene i undersøkelsen er foresatte til barn som bekrefter at 41 svarer at de er tildelt ekstra ressurs, som assistent, spesialpedagog eller lignende. 15 svarer nei på dette spørsmålet. Og en person sier at man ikke vet.

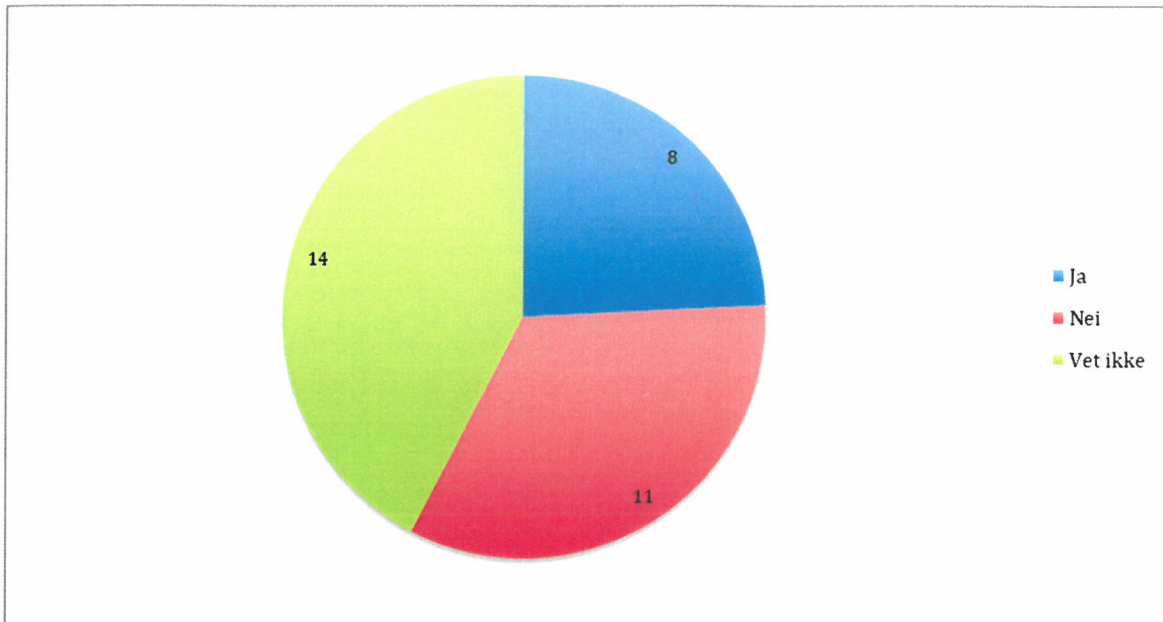
Figur 6.7. Se figur nedenfor:

«Er det søkt om plass til barnet i en forsterket avdeling på en av kommunens forsterkede skoler?». I denne blir det bekreftet fra 44 respondere at det ikke er bekreftet at man er vurdert opp mot kommunen sine forsterkede skoler. 10 foreldre eller foresatte sier at de har dette, og 3 respondenter svarer at de ikke vet.

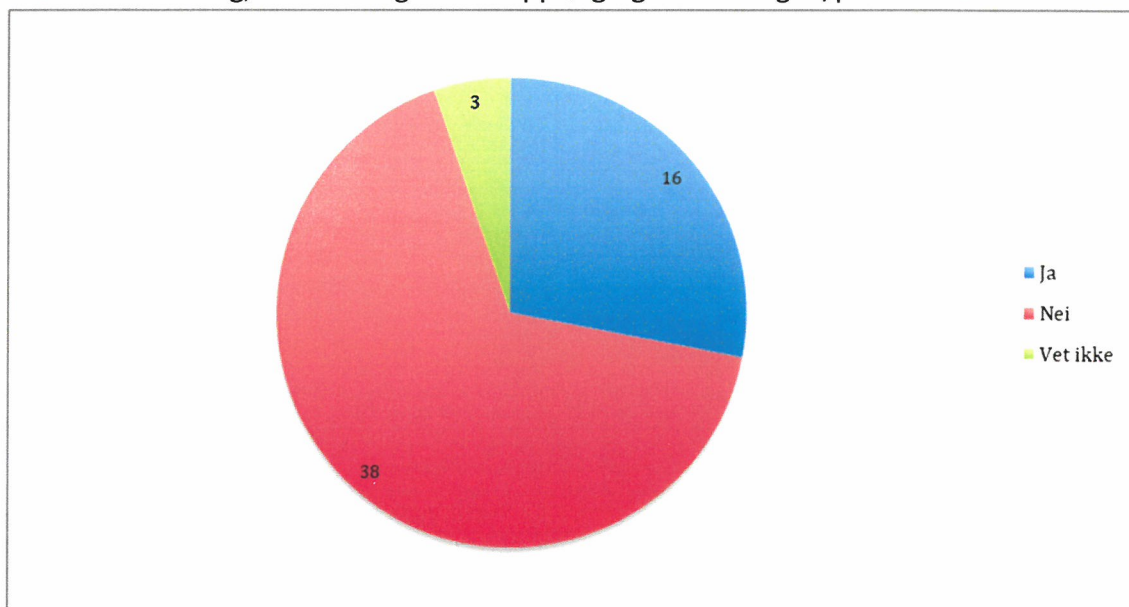
Figur 6.8. Se figur nedenfor:

«Hvis ja, ble søknad om plass i en forsterket avdeling innvilget?». I denne svarer 8 respondere ja, mens 11 bekrefter med nei og 14 sier de ikke vet.

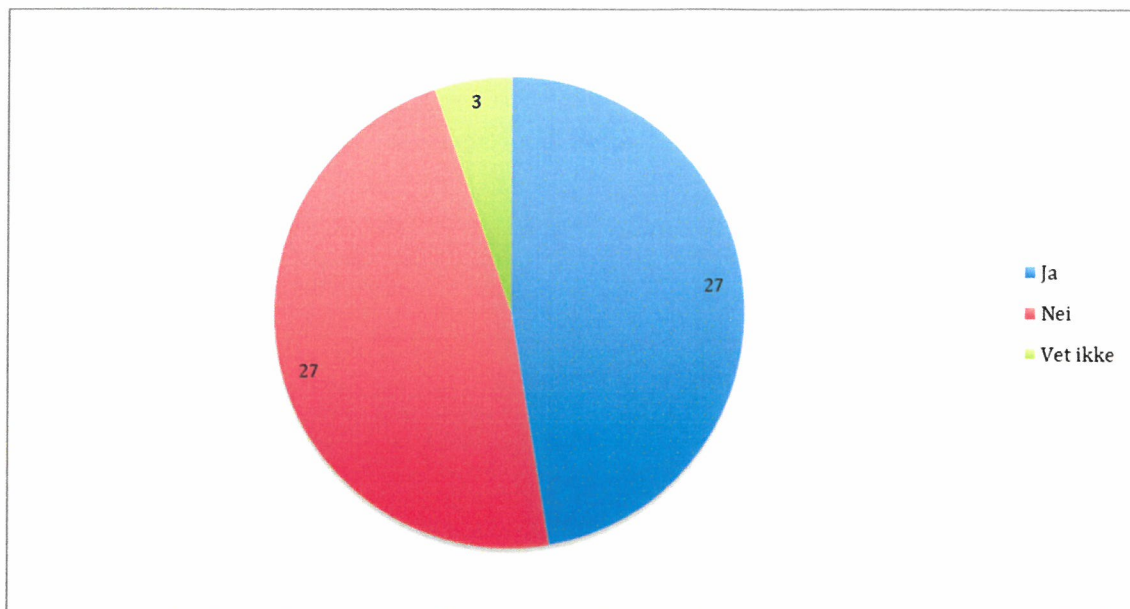
Figur 6.9. Se figur nedenfor:

«Etter din mening, får barnet god nok oppfølging i barnehagen/på skolen?»

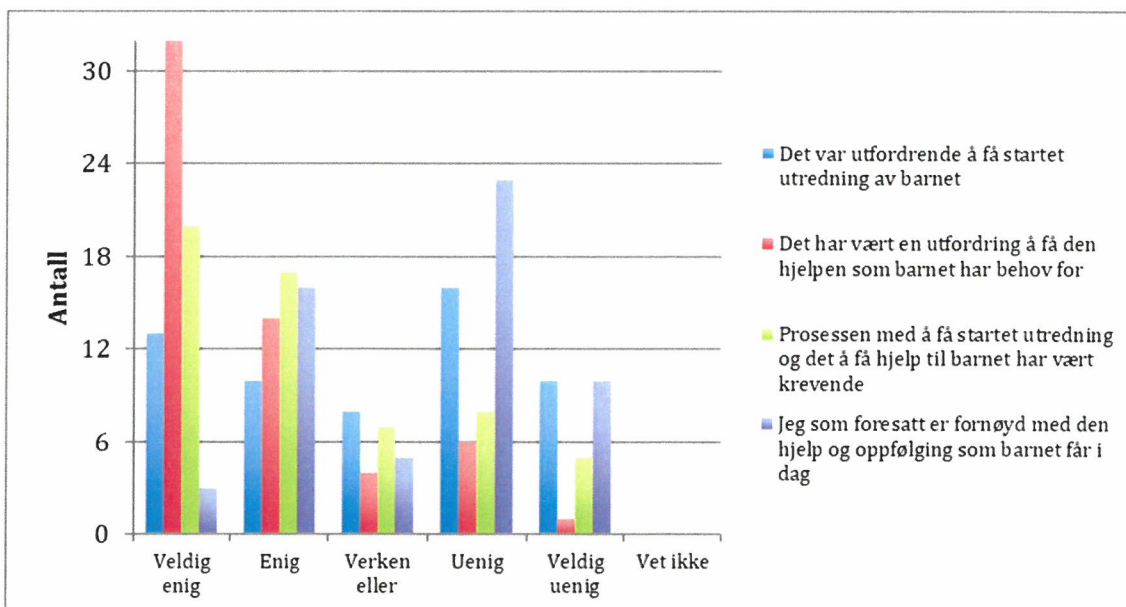

Av figur 6.9. kan vi lese at 38 av 57 respondenter svarer «nei» på spørsmålet om barnet får god nok oppfølging i barnehagen/på skolen. De fleste av respondentene i undersøkelsen svarer altså at barnet ikke mottar adekvat eller god nok oppfølging i skolen eller barnehagen. Videre svarer 16 at de får det, mens 3 ikke vet noe om dette.

Av figur 6.10. Se figur nedenfor. Videre spurte vi om respondentene var fornøyde med hvordan de foresatte selv blir møtt av barnehagens/skolens ansatte og andre som er en del av barnets barnehage-/ og skolehverdag. Her svarte halvparten ja, og andre halvparten nei. Tre svarte at de var usikre.

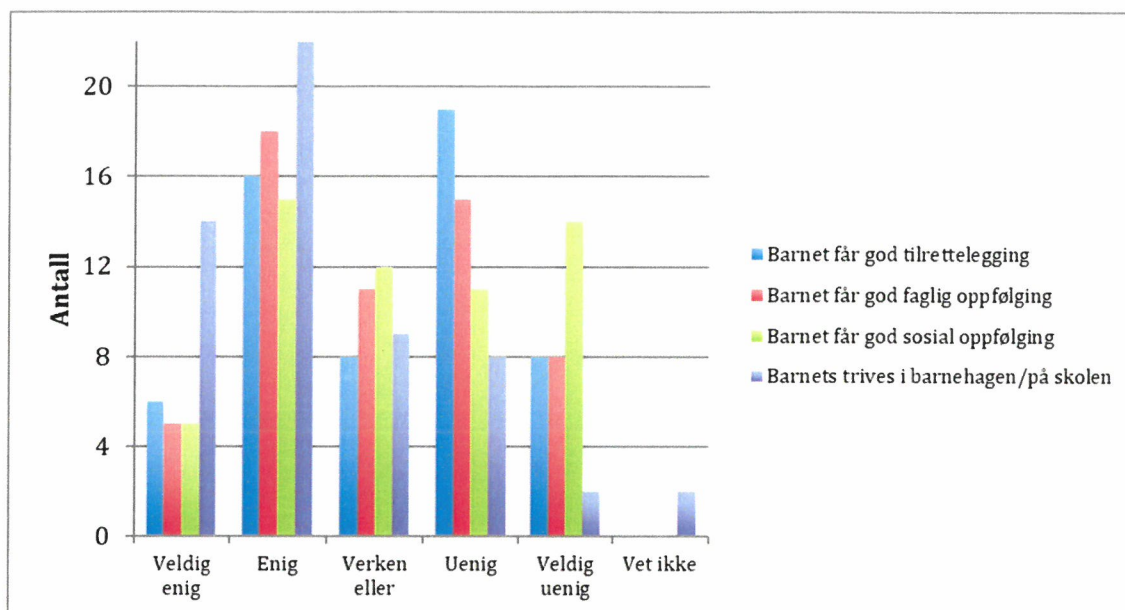

Del 2:
Graderingsspørsmål:

Videre i undersøkelsen ble respondentene bedt om å ta stilling til en rekke påstander. Figur 6.11. Se figur nedenfor:

Videre i undersøkelsen ble respondentene bedt om å ta stilling til en rekke påstander. Av figur 6.11. kan vi lese at de fleste av respondentene oppgir at det har vært en utfordring å få den hjelpen som barnet har behov for. Mange er også uenig eller veldig uenig i påstanden om at foresatte er fornøyd med den hjelp og oppfølgingen som barnet får i dag. Dette samsvarer godt med fordelingen i figur 6.9 hvor vi så at mange av respondentene svarte at de ikke føler at barnet får god nok oppfølging i barnehage-/skolehverdagen.

Figur 6.12 Se figur nedenfor:

Av figur 6.12 kan vi lese at respondentene er delte i sin mening vedrørende tilrettelegging, hvor 22 av respondentene er enige eller veldig enige i påstanden om at barnet får god tilrettelegging, mens 27 av respondentene er uenige eller veldig uenige i denne påstanden. Videre kan vi lese at respondentene fordeler seg forholdsvis jevnt på begge sider når det gjelder i hvilken grad barnet får god faglig oppfølging og god sosial oppfølging. Vi vet av figur 6.9 og 6.10 at flertallet av respondentene gir uttrykk for å ikke være fornøyd med oppfølgingen som barnet får. Sett sammen med figur 6.12 kan man få en indikasjon på at dette med mangelfull oppfølging er knyttet til ulike problemområder, da det ikke er bare ett område for oppfølging som peker seg ut her. Av figur 6.12 kan vi også lese at flertallet av respondentene oppgir at barnet trives i barnehagen/på skolen.

Del 3:

Videre med åpne spørsmål i brukerundersøkelsen sin siste del. Fire åpne spørsmål.

I del 3 av undersøkelsen ble respondentene stilt fire åpne spørsmål som åpnet for muligheten til å kunne gi utfyllende svar om problemstillingen. Vi mottok mange gode og utfyllende svar på spørsmålene som var åpne. Vi har prøvd å gjengi noen av de svarene som våre respondere sendte inn til oss. Dette er noen av de utsagnene vi mener var viktig å ta med.

1. Har situasjonen med hensyn til oppfølging i barnehage/skole endret seg under koronapandemien, og i så tilfelle på hvilken måte?

Her mottok vi mange varierte svar. Majoriteten viste til en forverret situasjon under pandemien, med manglende oppfølging, mindre stabilt tilbud, dårlig kommunikasjon mellom foresatte og instanser, samt økt arbeidsbelastning for foresatte:

«Har vært en del i karantene og isolasjon noe som medfører ingen avlastning eller oppfølging fra skole og hjelpeapparat. Mindre kontinuitet i oppfølging under Corona pandemien.»

Noen svarte også at det ikke har vært noen endring under pandemien, mens andre igjen svarte at situasjonen hadde bedret seg under pandemien, blant annet grunnet inndeling i kohorter og mindre grupper. Dette utgjør som sagt et fåtall av de spurte.

2. Hva fungerer bra ved barnehagens/skolens oppfølging av barnet?

På dette spørsmålet kunne mange av respondentene vise til positive elementer ved oppfølgingen av barnet i barnehagen/skolen.

«De er flinke til å gi barnet fysiske utfordringer og legger i liten grad begrensinger på barnets fysiske deltagelse.»

«Ansatte som tar ansvar og er interesserte, positive til opplæring.»

«De er positive, hjelpsomme, omtenkssomme og virker som de bryr seg.»

«Lærer er fantastisk, tilrettelegger godt og ser barnets utfordringer (Sitater fra undersøkelsen).»

Andre respondenter hadde imidlertid ingenting bra ved barnehagens/skolens oppfølging av barnet.

«Hun må håndtere veldig mye selv.»

«Ikke mye.»

«Ingenting.»

«Vet ikke.»

3. Hva mener du kan/bør gjøres annerledes ved barnehagens/skolens oppfølging av barnet?

Dette spørsmålet ga oss de mest utfyllende svarene. Respondentene har tatt seg god tid til å gi oss en konkret tilbakemelding på hva de tenker kan gjøres bedre med hensyn til oppfølging, ut fra sin egen situasjon.

«De ansatte må få kompetanse. «

«Jobbe med å gjøre barnet selvstendig. «

«For mye ufaglærte assistenter.»

«Lettere tilgang til digitale hjelpemidler «.

«Samarbeid med foresatte og tidlig tilrettelegging.»

«Universell utforming på skole og uteplass.»

«SFO fungerer ikke.»

Respondentene gir her tilbakemelding på en rekke områder som de mener at kan bidra til å bedre oppfølgingen av barnet. Noen viser til at det er et problem på systemnivå, og behovet for å sikre riktig kompetanse rundt barnet er stort. Flere av respondentene viser til nettopp dette med manglende kompetanse blant ansatte som har en sentral rolle i oppfølging av barnet. Helhetlig koordinert oppfølging blir også nevnt som et aspekt. Andre viser til at kommunikasjonen med foresatte er for dårlig, og at informasjonsflyt mellom skole og hjem, samt innad på skolen kan bli bedre. Universell utforming og generell tilrettelegging er en annen utfordring som bli fremhevet i svarene.

Et fåtall av svarene uttrykker imidlertid at de er veldig fornøyd med oppfølgingen som barnet får, blant annet takket være barnets lærer, eller en bestemt barnehage som sørger for god oppfølging av barnet.

4. Samlet sett, hvor fornøyd er du med barnehagens/skolens oppfølging av barnet?

Her mottok vi varierte svar. Det er tydelig at mange av respondentene er fornøyd med deler av oppfølgingen rundt barnet, og noen sier også at dette varierer, med hensyn til hvor fornøyd de som foresatte er med oppfølgingen. Mange gir et svar om at de «er fornøyd, mens andre igjen er veldig misfornøyd, samlet sett.

«Barnehagen gjør en god jobb sett i forhold til de ressursene og den faglige støtten de har til disposisjon».

«Vi er godt fornøyd med mye av skolens oppfølging av barnet.»

«Samlet sett lite fornøyd, men med klare lyspunkter i form av engasjert kontaktlærer.»

«Ikke fornøyd med faglig opplæring».

«Mindre fornøyd. «

«Midt på treet.»

7. Konklusjon

FFO Bergen har gjennomført en anonym og nettbasert spørreundersøkelse for å kartlegge i hvilken grad foresatte til barn med synlig og/eller ikke synlig funksjonsnedsettelse er fornøyd med oppfølgingen som barnet får i barnehagen eller småskolen. Bakgrunnen for valg av tema for denne spørreundersøkelsen var en rekke henvendelser over tid som omhandlet dette med mangelfull

oppfølging av barn i barnehagen/skolen. Av forskning vet vi at manglende inkludering av barn med funksjonsnedsettelse i ordinært klasse miljø er et økende problem frem til videregående skole (Forskning, 2016). Viser for øvrig til det som er nevnt i innledningen, se spesifikt pkt. 2.5.

Vi mottok 57 svar på spørreundersøkelsen vår fra foresatte/ foreldre til barn med funksjonsnedsettelse bosatt i Bergen kommune. De foresatte som svarte på undersøkelsen representerte samlet sett en variert gruppe med hensyn til type funksjonsnedsettelse hos barna, med en liten overvekt av foresatte til barn med ikke synlig funksjonsnedsettelse. Informasjonen som vi har samlet inn indikerer at mange foresatte opplever at barnet deres ikke mottar tilstrekkelig med oppfølging i barnehagen/på skolen, og det er ulike problemområder som belyses i undersøkelsen. 38 av 57 respondenter svarte nei på spørsmålet om barnet får god nok oppfølging i barnehagen/på skolen, mot 16 respondenter som mener at oppfølgingen er god. 3 av respondentene svarer på dette spørsmålet at de er usikre.

Av figur 6.7 er det et fåtall av barna som er vurdert eller søkt inntil Bergen kommune sine forsterkede skoler, synes kanskje dette burde vært undersøkt nærmere. Det var 44 respondenter som avkreftet at de ikke har fått et slikt tilbud. I den forstand at elever i småskolealder med nedsatt funksjonsevne synlig/ikke synlig eller eventuelt begge deler, bør vurderes opp mot et forsterket tilbud, dersom dette er noe man har krav på. Dette kan jo også være med å gjøre oppfølgingen bedre for de som kan ha krav spesialtilrettelegging på skole i alle fall.

Av svarene videre i undersøkelsen kan man lese at de konkrete utfordringene med hensyn til oppfølgingen barnet i barnehagen/på skolen er varierte. Av figur 6.11 for eksempel, så man respondentene var i varierende grad fornøyd tilknyttet henholdsvis tilrettelegging, faglig oppfølging og sosial oppfølging av barnet. Fellesnevneren man kan lese av svarene her er at oppfølgingen av barna ikke er god nok for alle på disse områdene. Man vet fra forskning at mange skoler har problemer med å tilpasse seg elevgrupper med sammensatte behov, og andelen som inkluderes i det ordinære klasse miljøet synker frem til videregående skolen (Forskning.no, 2016). Utdanning er avgjørende for grad av yrkesaktivitet blant mennesker med funksjonsnedsettelse (ssb, 2012). Derav er det viktig å sikre tilpasset og god opplæring til alle barn i utdanningsløp, og motvirke en økende segregering etter hvert som elevene blir eldre.

Figur 6.9 og 6.10 ga oss et innblikk i hvordan de foresatte selv opplever å bli møtt av ansatte tilknyttet barnets barnehage-/skolehverdag, samt i hvilken grad foresatte opplevde det som utfordrende å få startet utredning av barnet sitt og det å få nødvendig hjelp til barnet. Av svarene kan vi lese at mange av respondentene ikke er fornøyd med hvordan de selv opplever å bli møtt av ansatte og andre tilknyttet oppfølging av barnet. God kommunikasjon og informasjonsflyt mellom hjem og barnehage/skole er viktig og bidrar positivt til barnehagens/skolens arbeid med læringsmiljøet og til barnets oppvekstmiljø. De aller fleste i undersøkelsen uttrykte også at det å få nødvendig hjelp til barnet hadde vært en krevende prosess. Mange av respondentene svarte i tillegg at de ikke er fornøyd med den hjelp og oppfølging som barnet har i dag, som samsvarer godt med svarene i figur 6.12.

Som kontrast til mangler ved oppfølging av barnet svarte flesteparten av respondentene at barnet selv trives i barnehagen/på skolen, noe som er gledelig tilbakemelding. Samtidig er det en del av respondentene som allerede her, med barn i alderen 1-10 år, meddeler at barnet deres ikke trives i barnehagen/på skolen. Man vet at inkludering i ordinært klasse miljø er et økende problem for elever med funksjonsnedsettelse utover i grunnskoleløpet, og man må iverksette tiltak for å motvirke tendenser til en økende segregering og isolering av enkeltelever med behov for ekstra oppfølging i skolen (Forskning.no, 2016).

De åpne spørsmålene til slutt i undersøkelsen tilføyde mer detaljert informasjon om utfordringene som respondentene står ovenfor sammen med sine barn i hverdagen. Fellesnevneren man kan lese av svarene her er at mange av respondentene etterspør bedre kompetanse blant de ansatte, i tillegg til et helhetlig og godt koordinert tilbud. Informasjonsflyten må bli bedre, i tillegg til at universell utforming og generell tilrettelegging er ikke god nok. Man vet fra forskningen at manglende oppfølging/tilrettelegging i utdanningsløp kan få konsekvenser for veien videre i livet, for eksempel relatert til grad av yrkesaktivitet samt tilfredshet med tilværelsen.

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO) har som nevnt, gjennomført undersøkelser som viser at smitteverntiltakene har rammet funksjonshemmede og kronisk syke ekstra hardt (FFO.no). Mange foresatte til barn med funksjonsnedsettelse har erfart konsekvensene av at mange tilbud til mennesker med nedsatt funksjonsevne falt bort da Norge iverksatte tiltak for å håndtere smittespredning i samfunnet fra og med mars i 2020. Også undersøkelsen her avdekket at koronapandemien for flere av respondentene hadde vært utfordrende, som at karantene og isolasjon medførte ingen avlastning eller oppfølging fra skole og hjelpeapparat. Dette er sårbare grupper som kan rammes ekstra hardt av smittereduserende tiltak. Noen svarte imidlertid at det ikke hadde vært noen endringer under pandemien, mens andre igjen hadde et inntrykk av at situasjonen hadde bedret seg under pandemien, for eksempel som følge av inndeling i kohorter og mindre grupper. Tilbakemeldingene som vi har mottatt illustrerer godt hvordan barn med behov for oppfølging i barnehagen og på skolen i denne undersøkelsen representerer en svært sammensatt gruppe med ulike behov. Barna har ulike utfordringer og derav ulike behov for oppfølging i hverdagen, og tiltak som fungerer godt for ett barn/en familie kan fungere mindre bra for en annen i en vanskelig periode, som en pandemisituasjon.

8. Avslutning

Dette er andre gang at FFO Bergen gjennomfører en undersøkelse blant innbyggere i Bergen kommune. Formålet med å gjennomføre brukerundersøkelsen er spesielt basert på FFO sin målsetting om at vi skal være talerør for våre medlemmer i fellessaker inn mot Bergen kommune. FFO Bergen ønsker å informere om situasjonen i samfunnet for mennesker med funksjonsnedsettelse, kronisk sykdom og deres pårørende. På bakgrunn av henvendelser som FFO Bergen har mottatt over tid, ønsket man å gjennomføre en undersøkelse. Dette for å kartlegge i hvilken grad foresatte til barn i aldersgruppen 1-10 år med funksjonsnedsettelse, og som går i barnehage/på skole i Bergen kommune er fornøyd med tilbudet som barnet mottar.

Undersøkelsen som FFO Bergen har gjennomført har avdekket både positive og negative sider ved oppfølging av barn med funksjonsnedsettelse i barnehagen og småskolen. Utfordringsområdene som vi har vist til i denne rapporten er det viktig at vi alle tar lærdom av, og FFO Bergen har pekt på momenter som Bergen kommune bør prioritere knyttet til oppfølging av barn med funksjonsnedsettelse.

Konklusjonen fra denne undersøkelsen viser at en del foresatte til barn med funksjonsnedsettelse som går i barnehage eller på skolen i Bergen kommune mener at barnet ikke får den nødvendige oppfølgingen som barnet trenger, og det er ulike utfordringsområder som adresseres i undersøkelsen.

Vi vil på bakgrunn av funn i undersøkelsen og sett opp mot funn i generell forskning tilknyttet utfordring med oppfølging i barnehage/ skole med nedsatt funksjonsnedsettelse, komme med noen konkrete råd til Bergen kommune med følgende punkter:

- Sikre at oppfølgingstilbud ikke svekkes i en pandemi-/krisesituasjon, og sårbare grupper skjermes for inngripende tiltak.
- Skolen har en stor utfordring med å tilpasse seg den sammensatte elevgruppen. I mange tilfeller lykkes man ikke med inkludering av elever med funksjonsnedsettelse. Det er viktig at elever inkluderes i klassemiljøet i utdanningsløpet.
- Kommunikasjonen mellom skole/ barnehage og foresatte/foreldre til barn med funksjonsnedsettelse bør bli bedre. Bedre informasjonsflyt og dialog med foresatte.
- Skoler og barnehager må tidligere være påkoblet i forhold barn med funksjonshemninger. Da mener man med tidlige utredninger som kan avdekke funksjonshemming og andre utfordringer, slik at tiltak tidligere kan settes inn så tidlig som mulig. På den måten kan barn med utfordringer få tilbud om et forsterket læringstilbud fra kommunen.
- Mer ansatte ressurser må inn i barnehage, SFO og skole i forhold støtte og oppfølging av barn med funksjonshemninger. Kanskje sette opp en minste standard for hvor mye bemanning som man trenger for forsvarlig oppfølging av barn med særlige behov.
- Kompetanseheving hos ansatte som har ansvar for oppfølging av barnet. Det er behov for en kompetanseheving blant ansatte som jobber med barn som trenger tilrettelagt opplæring og særlig oppfølging.
- Læringskapasiteten til barn med funksjonsnedsettelse må utnyttes bedre.
- Universell utforming må tydeligere inn i skole og barnehage.
- Prøve å sikre et helhetlig og godt koordinert tilbud.

- Behov for mer digitale og andre skolehjelpemidler som er tilpasset barnet med sine funksjonshemninger og utfordringer, slik at man får et så adekvat tilbud som mulig for hvert enkelt barn.

FFO Bergen står til rådighet for kommunen om det skulle være noen spørsmål til undersøkelsen eller til henvendelser vi har mottatt fra våre medlemmer, eller om det er annet vi kan bidra med.

Bergen, 21. desember 2021

Bjørn Greve
leder

Kristin Kvalsnes
Kristin Kvalsnes
nestleder

Litteraturliste

Bufdir, 2020:

[https://bufdir.no/Nedsatt funksjonsevne/Hva er nedsatt funksjonsevne/Hva er nedsatt funksjonsevne/](https://bufdir.no/Nedsatt_funksjonsevne/Hva_er_nedsatt_funksjonsevne/Hva_er_nedsatt_funksjonsevne/)

FFO (2020): *COVID-19: Store konsekvenser for funksjonshemmede og kronisk syke.*

<https://ffo.no/aktuelt/2020/covid-19-store-konsekvenser-for-funksjonshemmede-og-kronisk-syke/>

FFO, 2020: FFOs program 2020-2021

<https://www.ffa.no/globalassets/dokumenter-ffa/ffos-program-2020-21-med-innspill-orginal-0604-pdf.pdf>

FFO (2021): *Alvorlige langtidsvirkninger av Covid-19 for funksjonshemmede*

<https://www.ffa.no/aktuelt2/2021/alvorlige-langtidsvirkninger-av-covid-19-for-funksjonshemmede/>

Forskning.no, 2016: <https://forskning.no/sprak-barn-og-ungdom-skole-og-utdanning/funksjonshemmede-unge-faller-mer-og-mer-utenfor/429647>

Statistisk Sentralbyrå, 2012: [Alle skal med? Utdanning og arbeid for fysisk funksjonshemmede - SSB](#)

TV2.no (2020): *Varsler økt depresjon og selvmordstanker etter koronatiltak.*

<https://www.tv2.no/a/11640037/>

Utdanningsdirektoratet, 2021:

<https://www.udir.no/utdanningslopet/barnehage/ansatte/tilrettelegging-av-barnehagetilbudet-for-barn-med-nedsatt-funksjonsevne/hvem-har-ansvaret/>